

УДК: 378.147.091.33:[008:005.336.2]

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-2\(30\)-532-543](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-2(30)-532-543)

Загородній Сергій Петрович кандидат педагогічних наук, проректор з науково-педагогічної роботи і міжнародних питань, доцент кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21000, тел.: (063)313-02-80, <https://orcid.org/0000-0003-0922-1259>.

Нагорняк Світлана Василівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21000, тел.: (097)251-74-57, <https://orcid.org/0000-0002-5311-3303>.

Стозуб Василь Олександрович старший викладач кафедри бойового застосування підрозділів зв'язку факультету бойового застосування систем управління та зв'язку, Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації імені героїв Крут, вул. Князів Острозьких 45/1, м. Київ, тел.: (044) 290-41-48

РОЗВИТОК КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ.

Анотація. Стаття присвячена актуальній темі розвитку культурологічної компетентності здобувачів вищої освіти. Автори статті обґрунтовують важливість культурологічної компетентності для особистісного і професійного розвитку здобувачів вищої освіти, а також розглядають можливості її розвитку за допомогою інтерактивних технологій навчання.

Зазначається, що основними проблемами в розвитку культурологічної компетентності є недостатня ефективність системи освіти, нестача доступу до якісних культурних ресурсів та недостатня мотивація здобувачів освіти до вивчення культури.

Охарактеризовано взаємозв'язок творчої активності здобувачів вищої освіти та культурологічної компетентності. А також описано шляхи поєднання інтерактивних технологій навчання з творчої активністю здобувачів вищої освіти.

Розкрито поняття синергетичного типу мислення та його поєднання з інтерактивними технологіями навчання з метою розвитку культурологічної компетенції.

Обґрунтовано, що інтерактивні технології навчання є ефективним інструментом для розвитку культурологічної компетентності. Вони створюють

умови для активного залучення здобувачів вищої освіти до пізнання культурних явищ, розвитку критичного мислення, творчих здібностей та інших важливих компетентностей.

У статті наведено приклади використання інтерактивних технологій навчання для розвитку культурологічної компетентності. Автори статті пропонують використовувати для цього такі технології, як освітні ігри, проблемне навчання, ситуативні завдання, проекти, тощо.

В статті описано можливість використання онлайн платформ для розвитку культурологічної компетентності, які пропонують різноманітні матеріали, що можна використовувати для вивчення різних напрямків культури, включаючи історію, мистецтво, літературу, релігію, традиції та звичаї. Наведено приклади практичної реалізації інтерактивних технологій навчання з метою розвитку культурологічної компетенції здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: культурологічна компетентність, творча активність, інтерактивні технології розвитку творчої активності, синергетичний тип мислення.

Zahorodnii Serhii Petrovych Ph. D. in Pedagogy, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Work and International Affairs, Associate Professor of the Department of Pedagogy, Vocational Education and Management of Educational Institutions of Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynsky State Pedagogical University, Ostrozhskogo St., 32, Vinnytsia, 21000, tel.: (063)313-02-80, <https://orcid.org/0000-0003-0922-1259>.

Nahorniak Svitlana Vasylivna Ph. D. in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy, professional education and management of educational institutions of Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynsky State Pedagogical University, Ostrozhskogo St., 32, Vinnytsia, 21000, tel.: (097)251-74-57, <https://orcid.org/0000-0002-5311-3303>.

Stozub Vasyl Oleksandrovyh senior lecturer of the department of combat use of communication units of the faculty of combat use of control and communication systems, Military Institute of Telecommunications and Informatization named after heroes Krut, Knyazou Ostrozkih St. 45/1, Kyiv, tel.: (044) 290-41-48

DEVELOPMENT OF CULTURAL COMPETENCE BY MEANS OF INTERACTIVE LEARNING TECHNOLOGIES.

Abstract. The article is devoted to the current topic of the development of cultural competence of students of higher education. The authors of the article justify the importance of cultural competence for the personal and professional

development of students of higher education, and also consider the possibilities of its development with the help of interactive learning technologies.

It is noted that the main problems in the development of cultural competence are insufficient efficiency of the education system, lack of access to quality cultural resources and insufficient motivation of education seekers to study culture.

The relationship between the creative activity of higher education students and cultural competence is characterized. It also describes the ways of combining interactive learning technologies with the creative activity of students of higher education.

The concept of a synergistic type of thinking and its combination with interactive learning technologies for the purpose of developing cultural competence is revealed.

It is substantiated that interactive learning technologies are an effective tool for the development of cultural competence. They create conditions for the active involvement of students of higher education in learning about cultural phenomena, developing critical thinking, creative abilities and other important competencies.

The article provides examples of the use of interactive learning technologies for the development of cultural competence. The authors of the article suggest using such technologies as educational games, problem-based learning, situational tasks, projects, etc. for this purpose.

The article describes the possibility of using online platforms for the development of cultural competence, which offer a variety of materials that can be used to study different areas of culture, including history, art, literature, religion, traditions and customs. Examples of practical implementation of interactive learning technologies for the purpose of developing the cultural competence of higher education students are given.

Keywords: cultural competence, creative activity, pedagogical interaction, interactive technologies of creative activity development, synergetic type of thinking.

Постановка проблеми. Культура – наш другий фронт. І на ньому перемога важлива не менше, ніж на тому, до якого прикута вся наша увага. Культура – це наше спільне надбання, адже це про всіх, для всіх і для кожного. Це наша ідентичність, наше минуле та майбутнє.

Культура є невід'ємною частиною людського життя. Вона формує наше розуміння себе і інших людей, наше ставлення до світу. Розвиток культурологічної компетентності формує розуміння культурні явища, їхнє значення та вплив на суспільство.

Культурологічна компетентність сприяє розвитку критичного мислення і творчих здібностей. Вивчення культури вимагає від здобувачів вищої освіти не тільки знань, а й здатності аналізувати інформацію, робити висновки, вирішувати проблеми. Культурологічна компетентність сприяє розвитку

критичного мислення, яке є необхідним для успіху в сучасному світі. Крім того, розвиток культурологічної компетентності сприяє розвитку творчих здібностей студентів, їхньої здатності генерувати нові ідеї і знаходити нестандартні рішення.

Культурологічна компетентність є ефективним інструментом толерантності. У сучасному світі ми все частіше взаємодіємо з людьми із різних культур. Культурологічна компетентність допомагає краще зрозуміти їх цінності та традиції. Це сприяє розвитку толерантності та відкритості до інших людей, що є важливою умовою для мирного співіснування різних культур в одному суспільстві.

Розвиток культурологічної компетентності студентів є важливим кроком у формуванні гармонійної і толерантної особистості, яка здатна успішно функціонувати в сучасному світі [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти формування та розвитку культурологічної компетентності здобувачів вищої освіти засобами інтерактивних технологій висвітлюються такими українськими ученими як Л. Виготський, О. Вознюк, В. Зозуляк, Г. Селевко, А. Матюшкін. Однак результати досліджень поки що не систематизовані і розроблені не в повному обсязі.

Мета статті - обґрунтування важливості розвитку культурологічної компетентності здобувачів вищої освіти засобами інтерактивних технологій навчання.

Виклад основного матеріалу. Вища освіта України орієнтується на виховання гармонійної людини, створення умов повноцінного розвитку її потенціалу, реалізацію потреби самовдосконалення. Ці процеси врегульовують перехід від репродуктивного способу студіювання до проблемного з переважанням міждисциплінарного підходу. Становлення індивідуальності найбільш інтенсивно відбувається під час навчання у ЗВО, коли здобувачі освіти засвоюють велику кількість інформації, вивчають ціннісні, моральні норми суспільства. Культурологічна компетентність протегує усвідомленню громадської, історичної, політичної, етнічної, релігійної та ін. ідентичностей, забезпечує продуктивну соціальну й духовну практику [2, с. 65].

У сучасному світі, який характеризується швидкими темпами змін, зростає роль культури як чинника інтеграції суспільства, розвитку особистості, забезпечення її успішної життєдіяльності. Культурологічна компетентність, яка передбачає знання, розуміння та ціннісне ставлення до культурних явищ, є важливою складовою загальної культури особистості.

За даними дослідження, проведеного в 2022 році, рівень культурологічної компетентності здобувачів освіти в Україні знаходиться на середньому рівні. Більшість здобувачів освіти мають знання про різні аспекти культури, але не завжди можуть їх застосовувати в практичних ситуаціях.

За даними того ж дослідження, найбільшими проблемами в розвитку культурологічної компетентності є:

- недостатньо ефективна система освіти, яка не завжди забезпечує глибоке вивчення культурних явищ.

- нестача доступу до якісних культурних ресурсів, таких як музеї, театри, галереї.

- недостатня мотивація здобувачів освіти до вивчення культури.

Водночас, є ряд позитивних тенденцій у розвитку культурологічної компетентності:

- зростає інтерес до культури в молодіжному середовищі.

- з'являються нові культурні ініціативи, спрямовані на популяризацію культури серед молоді.

- удосконалюється система освіти, зокрема завдяки запровадженню інтерактивних методів навчання та використання цифрових технологій.

Розвитку культурологічної компетентності здобувачів освіти сприяє творча активність - здатність до самостійного та ініціативного створення нових цінностей, ідей, продуктів, технологій, форм діяльності. Вона є важливою складовою їхнього професійного та особистісного розвитку. Окреслимо основні напрямки розвитку культурологічної компетентності шляхом активації творчої активності здобувачів вищої освіти:

- розширення знань про культуру: участь у наукових дослідженнях, творчих проєктах.

- формування здатності до розуміння культурних явищ.

- формування вміння використовувати культурні цінності.

До прикладу, здобувачі вищої освіти, що займаються науково-дослідницькою діяльністю, вивчають культурні явища з історичної, теоретичної, соціологічної точок зору. Здобувачі вищої освіти, що беруть участь у творчих проєктах, створюють власні культурні цінності: художні твори, музику, літературні твори. Здобувачі вищої освіти, що беруть участь у громадській діяльності, мають можливість поширювати культурні цінності серед інших людей, формувати культурну свідомість суспільства.

Таким чином, творча активність є важливим фактором розвитку культурологічної компетентності здобувачів освіти. Вона допомагає їм глибше розуміти культуру, її цінності та явища, а також використовувати ці знання для власного розвитку та суспільного життя [3, с. 150].

Вдосконалення системи освіти, забезпечення доступу до якісних культурних ресурсів та підвищення мотивацію здобувачів освіти до вивчення культури є основними напрямками модернізації ЗВО для розвитку культурологічної компетентності.

Інтерактивні технології навчання, які характеризуються активністю та взаємодією учасників освітнього процесу, є ефективним інструментом розвитку культурологічної компетентності. Вони створюють умови для:

- формування уявлень про різноманітність культурних явищ.

- розвитку критичного мислення.

- формуванню вміння спілкуватися та співпрацювати.
- розвитку творчих здібностей.

Інтерактивні технології формують культурологічну компетентність здобувачів освіти завдяки таким можливостям:

- персоналізоване навчання - адаптація матеріалів занять до індивідуальних потреб і інтересів здобувачів освіти, що сприяє більш глибокому розумінню культурних явищ і підвищує мотивацію до навчання.

- активна участь здобувачів освіти у процесі навчання - сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей та інших важливих компетентностей.

- доступ до інформації - забезпечення доступу до різноманітних культурних ресурсів, які можуть бути використані для вивчення культури сприяє розширенню знань і розуміння культурних явищ.

Для формування культурологічної компетентності можна застосовувати різноманітні інтерактивні технології. Розглянемо деякі з них у таблиці 1.

Таблиця 1.

Інтерактивні технології, що використовуються для розвитку культурологічної компетенції здобувачів вищої освіти.

Використання онлайн-платформ віртуальних музеїв та галерей під час навчання	Надає можливість здобувачам освіти відвідувати музеї та галереї всього світу, не виходячи з дому, що сприяє розвитку їхньої культурної обізнаності та розуміння різних культур.
Використання інтерактивних навчальних ігор (гейміфікація)	Забезпечує розвиток культурологічної компетенції в цікавій і захоплюючій формі, що сприяє розвитку креативності та критичного мислення.
Мультимедійні презентації з застосуванням мнемотехніки	Формує у здобувачів освіти яскраві візуальні образи, що ефективно впливає на якість запам'ятовування.
Використання технологій майндмепінгу	Дозволяє працювати як онлайн, так і очно великою групою осіб, ефективно поєднувати з методом мозкового штурму.

Практичні форми: передбачають безпосередню участь здобувачів освіти в культурному житті. Наприклад, відвідування музеїв, театрів, концертів, участь у культурних проектах.

Інтерпретаційні форми: передбачають аналіз культурних явищ та вираження власної думки про них. Наприклад, участь у дискусіях, написання статей, рецензій.

Проекти: передбачають створення власних культурних продуктів. Наприклад, написання творів мистецтва, написання музики, створення дизайну.

Розглянемо інтерактивні технології навчання можуть бути реалізовані в різних формах в таблиці 3.

Таблиця 3.

**Форми реалізації інтерактивних технологій для розвитку
культурологічної компетентності**

Освітні ігри (гейміфікація)	є ефективним інструментом для залучення учасників освітнього процесу до пізнання культурних явищ. Вони дозволяють по-новому побачити культурні явища, відчувати їхню атмосферу, зрозуміти їхнє значення.
Проблемне навчання	сприяє розвитку критичного мислення, вміння аналізувати культурні явища. Воно дозволяє ставити проблеми, шукати їхні рішення, обґрунтовувати свої висновки.
Ситуативні завдання (кейс-метод)	дозволяють учасникам освітнього процесу застосувати свої знання та вміння в конкретних ситуаціях. Вони сприяють розвитку вміння спілкуватися та співпрацювати, приймати рішення.
Проекти	є ефективним інструментом для розвитку творчих здібностей, вміння самостійно досліджувати культурні явища. Вони дозволяють створювати нові культурні продукти, висловлювати власне ставлення до культурних явищ.

Застосування інтерактивних форм організації навчання повною мірою дає змогу організувати навчальний простір у межах освітнього процесу. У

такому соціокультурному середовищі інтерактивної діяльності не тільки засвоюються знання, уміння та навички, а й формуються соціокультурні компетенції та розвивається творча активність. Ключовими механізмами, що запускають процес розвитку творчої активності особистості, є всі механізми людської самостійності (самоорганізації, самоструктурування, самодобудування, самоактуалізації, самореалізації тощо) та синергетичний тип мислення.

Під інтерактивними технологіями розвитку творчої активності розуміються такі навчальні технології, які побудовані на цілеспрямованій і організованій груповій і міжгруповій діяльності, зворотному зв'язку між усіма її учасниками для досягнення взаєморозуміння і корекції навчального зв'язку між усіма учасниками, для досягнення взаєморозуміння і корекції навчального і розвивального процесу, індивідуального стилю спілкування на основі рефлексивного аналізу і здійснення в процесі інтерактивного заняття творчої дії певної спрямованості, що характеризується так званим синергетичним типом мислення, як типом спільного мислення учасників процесу навчання.

Інтерактивне навчання є ефективним способом розвитку синергетичного мислення. Воно створює умови для активного залучення здобувачів вищої освіти у процес навчання, що сприяє глибшому розумінню складних взаємозв'язків між різними явищами та процесами.

Синергетичний тип мислення та інтерактивне навчання тісно пов'язані між собою, адже синергетичний тип мислення передбачає здатність розуміти складні взаємозв'язки між різними явищами та процесами, а інтерактивне навчання створює умови для такого розуміння. Освітні ігри (гейміфікація), метод проблем, проєктивне навчання та колективна робота не лише сприяють розвитку синергетичного типу мислення, але й формують культурологічну компетентність здобувачів вищої освіти. В свою чергу синергетичний тип мислення надає можливість здобувачам вищої освіти зрозуміти як різні культурні традиції взаємодіють один з одним, визначити як культурні явища впливають на розвиток суспільства, знайти нові можливості для використання культурного потенціалу [5, с. 77].

Варто зазначити, що культурологічна компетенція є важливою складовою загальної культури особистості. Вона забезпечує можливість успішної життєдіяльності в сучасному полікультурному світі, сприяє формуванню громадянської позиції, толерантності, здатності до міжкультурного спілкування.

Для ефективного розвитку культурологічної компетентності необхідно використовувати різноманітні методи та форми навчання, які сприяють активному залученню учнів до пізнання культурних явищ, співтворчості, рефлексії.

Розвиток культурологічної компетентності засобами інтерактивних технологій навчання можна ефективно реалізовувати за допомогою онлайн

сервісів, що є актуальним в умовах повномасштабної війни в Україні та дистанційного навчання. Розглянемо онлайн платформи які можна використовувати для розвитку культурологічної компетенції здобувачів освіти в таблиці 4.

Таблиця 4.

**Онлайн платформи для розвитку культурологічної
компетенції здобувачів вищої освіти.**

Culture Trip		онлайн платформа, яка пропонує статті, відео та інші матеріали про культуру різних країн і народів.
National Geographic Kids		онлайн платформа, яка пропонує статті, відео та інші матеріали про природу, науку та культуру для дітей.
TED-Ed		онлайн платформа, яка пропонує відеоуроки про різні теми, включаючи культуру.
The Metropolitan Museum of Art		онлайн платформа, яка пропонує віртуальні екскурсії, галереї творів мистецтва та інші можливості для вивчення культури.
The British Museum		онлайн платформа, яка пропонує віртуальні екскурсії, галереї творів мистецтва та інші можливості для вивчення культури.
Google Arts & Culture		онлайн платформа, яка дозволяє відвідувати музеї та галереї з усього світу, без необхідності їхнього відвідування; віртуальні екскурсії, галереї творів мистецтва, інтерактивні завдання та інші можливості для вивчення культури.

Ці платформи пропонують різноманітні матеріали, які можна використовувати для вивчення різних напрямків культури, включаючи історію, мистецтво, літературу, релігію, традиції та звичаї. За їх допомогою зручно та ефективно вивчати культурні явища, розвивати критичне мислення, вміння спілкуватися та співпрацювати, творчі здібності.

Висновки. Використання інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі сприяє формуванню розвитку культурологічної компетентності здобувачів вищої освіти. Вони створюють умови для активного залучення здобувачів освіти до пізнання культурних явищ, сприяють розвитку критичного мислення, творчих здібностей, толерантності, здатності до міжкультурного спілкування. Для формування культурологічної компетентності можна застосовувати різноманітні інтерактивні технології.

Використання інтерактивних технологій навчання для розвитку культурологічної компетентності є актуальним в умовах повномасштабної війни в Україні та дистанційного навчання.

Література:

1. Леонова Т. Перемоги та поразки українців на культурному фронті / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/348128-2022-peremogi-ta-porazki-ukrainsiv-na-kulturnomu-fronti/>.
2. Варнавська І.В., Структурна характеристика культурної компетентності / Варнавська І.В., Черемісін О.В. - Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота», 2021. - Вип. 1 (48). - С. 64–68.
3. Зозуляк В.Л. Творча активність як психолого-педагогічне поняття / В.Л. Зозуляк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: зб. наук. праць. – Випуск 22 / Редкол.: М.І. Сметанський (голова) та ін. – Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. – С. 144–148.
4. Ставнича Н.О. Застосування проєктивних технологій в процесі підготовки фахівців з міжнародного права: інтеграція інтерактивності та мотивації / Ставнича Н.О. // Наука і техніка сьогодні. – 2023. - № 9. С. - 460–475
5. Вознюк О.В. Синергетичний підхід як інноваційний метод аналізу освітніх систем / О.В. Вознюк, С.О. Кубіцький // Наукові записки. Психологопедагогічні науки / Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя; за заг. ред. проф. Є.І. Коваленко. – Ніжин : Вид-во НДУ, 2007. – № 2. – С. 77–81.

References:

1. Leonova T. Peremohy ta porazky ukrainsiv na kulturnomu fronti [Victories and defeats of Ukrainians on the cultural front] / [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://suspilne.media/culture/348128-2022-peremogi-ta-porazki-ukrainsiv-na-kulturnomu-fronti/> [in Ukrainian].
2. Varnavska, I.V., Cheremisin, O.V. (2021). Strukturna kharakterystyka kulturnoji kompetentnosti [Structural characteristics of cultural competency]. Naukovyj visnyk Uzhgorodskogo universytetu: Serija "Pedagoghika, socialnjarobota", 1 (48), 64–68 [in Ukrainian].
3. Zozuliak V.L. Tvorchaktyvnist yak psykholoho-pedahohichne poniattia [Creative activity as a psychological and pedagogical concept] / V.L. Zozuliak // Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Pedahohika i psykholohii: zb. nauk. prats. – Vypusk 22 / Redkol.: M.I. Smetanskyi (holova) ta in. – Vinnytsia: PP «Edelweis i K», 2008. – S. 144–148 [in Ukrainian].

4. Stavnycha N.O. Zastosuvannia proiektivnykh tekhnolohii v protsesi pidhotovky fakhivtsiv z mizhnarodnoho prava: intehtatsiia interaktyvnosti ta motyvatsii [The use of projective technologies in the process of preparing lawyers from international law: integration of interactivity and motivation] / Stavnycha N.O. // Nauka i tekhnika sohodni. – 2023. - № 9. S. - 460-475 [in Ukrainian].

5. Vozniuk O.V. Synerhetychnyi pidkhid yak innovatsiinyi metod analizu osvitnikh system [Synergetic approach as an innovative method for analyzing lighting systems] / O.V. Vozniuk, S.O. Kubitskyi // Naukovi zapysky. Psykholohopedahohichni nauky / Nizhyn. derzh. un-t im. Mykoly Hoholia; za zah. red. prof. Ye.I. Kovalenko. – Nizhyn : Vyd-vo NDU, 2007. – № 2. – S. 77-81 [in Ukrainian].